

ارتباط بین ریسک‌گریزی مدیریت و محافظه‌کاری حسابداری (مطالعه موردی: شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران)

علی هوشمندنیا^۱، علی اکبر نظری^۲، شکوفه آذین مهر^۳، محمد تقی پور^{۴*}

۱- کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه غیرانتفاعی غیاث الدین کاشانی

۲- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول

۳- کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه غیرانتفاعی غیاث الدین کاشانی

۴- دکترای گروه مهندسی صنایع دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان

*Mohamad_taghipour@yahoo.com

ارسال: اسفند ماه ۹۸ پذیرش: خرداد ماه ۹۹

چکیده

با توجه به اهمیت و جایگاه محافظه‌کاری حسابداری در بین مفاهیم و اصطلاحات مالی، در پژوهش حاضر به بررسی ارتباط بین ریسک‌گریزی مدیریت و محافظه‌کاری حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شده است. برای این منظور و با استفاده از لین و همکاران (۲۰۱۵) به اندازه‌گیری بیش اعتمادی مدیران شرکت‌ها پرداخته شد و برای ریسک‌گریزی مدیریت از انحراف معیار بازده روزانه سهام بهره گرفته شد. ضمن اینکه، مدل گیولی و هاین (۲۰۰۰) برای محاسبه محافظه‌کاری حسابداری شرکت‌ها استفاده شد. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها در گروه پژوهش‌های توصیفی، پس‌رویدادی قرار دارد که برای بررسی فرضیه‌ها از الگوهای رگرسیونی چندمتغیره با استفاده از نرم‌افزار Eviews8 بهره گرفته شد. جامعه آماری پژوهش نیز شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۹ ساله بین سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۵ می‌باشد که با استفاده از شروط غربالگری، در نهایت تعداد ۱۴۴ شرکت و در مجموع ۱۲۹۶ سال-شرکت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر نشان می‌دهد بین ریسک‌گریزی مدیریت و محافظه‌کاری حسابداری شرکت‌ها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و این در حالی است که رابطه بین بیش اعتمادی و میزان محافظه‌کاری حسابداری شرکت‌ها مثبت و معنادار به دست آمد.

واژگان کلیدی: ریسک‌گریزی مدیریت، بیش اعتمادی مدیران، محافظه‌کاری حسابداری.

۱- مقدمه

امروزه مدیریت ریسک به عنوان یک ابزار هوشمند مدیریتی و محرک اقتصادی مهم مورد توجه صاحبان سرمایه، مدیران سازمانها، شرکتهای و تصمیم‌گیرندگان قرار گرفته است [۱]. در این شرایط شرکتهای برای دستیابی به اهداف خود و کاهش اثر نامطلوب نوسانات، برای مدیریت نمودن ریسک‌هایی که با آن مواجه‌اند، اهمیت زیادی قائل هستند. به بیان دیگر زندگی

امروز در حالی ادامه می یابد که شرایط عدم اطمینان^۱ بر کلیه امور سایه انداخته و فرآیند تصمیم گیری را متحول کرده است. تغییرات قیمت کالاهای اساسی، تغییرات نرخ ارز، تغییرات نرخ سود و همچنین تغییرات قیمت سهام مواردی هستند که سازمان های امروزی دائماً با آن دست به گریبانند. این تغییرات در کنار سایر تغییرات محیطی، باعث ظهور نظریات جدید علمی در حوزه مدیریت شده است، تا آنجا که نظریه آشوب^۲ به وجود آمده و سازمان ها را در محیطی با پیچیدگی زیاد و در عین حال قابل مدیریت، تصویر کرده است. بنابراین ریسک پذیری قسمت جدایی ناپذیر هر کسب و کاری است [۲].

از سوی دیگر، یکی از مفاهیم مؤثر در گزارشگری مالی شرکتها، محافظه کاری است که نفوذ آن در حسابداری سابقه ای طولانی دارد. رویه های حسابداری محافظه کارانه، مدیران را از رفتار فرصت طلبانه و خوش بینی بیش از حد در ارائه سود باز می دارد. اعمال محافظه کاری در سود باعث افزایش سودمندی صورتهای مالی بویژه در قراردادهای می شود [۳].

۲- بیان مساله تحقیق

امروزه تقریباً تمامی فعالیتهای و فرآیندهای عملیاتی از دریچه ریسک نگریسته می شوند. نتیجه نهائی برنامه راهبردی باید ایجاد ظرفیت برای پذیرش ریسکهای بیشتر باشد، زیرا این تنها راه بهبود عملکرد است. اگرچه برای گسترش این ظرفیت، شرکت ها باید ریسکهایی را که می پذیرند، بشناسند. شرکت ها به جای آنکه خود را بر اساس حدس و گمان یا شایعه در عدم اطمینان غوطه ور کنند، باید قادر به انتخاب عقلایی ریسک ها باشند. امروزه، به ندرت سازمان یا شرکتی می توان یافت که اهمیت مدیریت فعالانه ریسک را درک نکرده باشد. از سوی دیگر، یکی از مفاهیم مؤثر در گزارشگری مالی شرکتها، محافظه کاری است که نفوذ آن در حسابداری سابقه ای طولانی دارد. رویه های حسابداری محافظه کارانه، مدیران را از رفتار فرصت طلبانه و خوش بینی بیش از حد در ارائه سود باز می دارد. اعمال محافظه کاری در سود باعث افزایش سودمندی صورتهای مالی بویژه در قراردادهای می شود.

یکی از روش های کاهش تقلبات و ارائه گزارش های غیرواقعیانه توسط مدیریت، افزایش خصوصیات کیفی اطلاعات مالی می باشد. به عبارت دیگر، هدف از گزارشگری مالی ارائه اطلاعات مفید به استفاده کنندگان است. اطلاعاتی برای استفاده کنندگان مفید هستند که از خصوصیات کیفی برخوردار باشند. خصوصیات کیفی اصلی مرتبط با محتوای اطلاعات، "مربوط بودن" و "قابل اتکا بودن" است. اطلاعاتی قابل اتکاست که عاری از اشتباه و تمایلات جانب دارانه با اهمیت باشد و به طور صادقانه معرف آن چیزی باشد که مدعی بیان آن است یا به گونه ای معقول انتظار می رود بیان کند یکی از اجزای قابلیت اتکای اطلاعات مالی، رعایت اثر اصل محافظه کاری است. با رعایت اصل محافظه کاری و در پی آن افزایش خصوصیات کیفی اطلاعات مالی، ریسک اطلاعاتی واحد تجاری کاهش می یابد و کاهش ریسک واحد تجاری، کاهش هزینه سهام عادی واحد تجاری را به دنبال خواهد داشت.

محافظه کاری با نظام راهبری شرکتی رابطه نزدیکی داشته و هر دو نقش مهمی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش هزینه ای نمایندگی در قراردادهای ایفا می کند. محافظه کاری می تواند رفتار فرصت طلبانه مدیریت شرکت در گزارشگری مالی را محدود نماید و به نوبه خود منجر به کاهش هزینه های نمایندگی در موسسات و شرکت ها گردد. محافظه کاری موجب شناسایی به هنگام زیانها و کاهش احتمال ورشکستگی شرکت ها و سقوط آنها می گردد [۴]. محافظه کاری به عنوان یکی از اصول محدود کننده حسابداری، سال ها است که مورد استفاده حسابداران قرار می گیرد و علی رغم انتقادات فراوان بر آن، همواره جایگاه خود را در میان سایر اصول حسابداری حفظ نموده است. به طوری که می توان دوام و بقای محافظه کاری در مقابل انتقادات وارده بر آن در طول سالیان طولانی را گواهی بر مبانی بنیادین این اصل دانست. همچنین می توان از محافظه کاری به عنوان مکانیزمی نام برد که اگر به درستی اعمال شود، منجر به حل بسیاری از مسائل نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی خواهد شد

¹ Uncertainty

² Chaos Theory

که به طور کلی از شکاف روز افزون بین مدیران و تأمین کنندگان منابع مالی واحدهای تجاری ناشی می‌شود. مدیران به عنوان مسئول تهیه صورت‌های مالی با وقوف کامل بر وضعیت مالی شرکت و با برخورداری از سطح آگاهی بیشتر نسبت به سایر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، به طور بالقوه سعی دارند که تصویر واحد تجاری را مطلوب جلوه دهند. برای مثال ممکن است از طریق منظور نمودن هزینه‌های یک دوره به‌عنوان دارایی، باعث کاهش هزینه‌ها و گزارش سود بیشتر در صورت‌های مالی شوند. همچنین ممکن است دارایی‌ها و سرمایه واحد تجاری بیشتر از میزان واقعی گزارش گردد. نتیجه کلی این عملیات چنین خواهد بود که تصویر واحد تجاری بهتر از وضعیت واقعی به نظر می‌رسد و انگیزه تزریق سرمایه و منابع مالی از طریق افراد برون سازمانی به شرکت افزایش می‌یابد، در چنین شرایطی اصول و رویه‌های حسابداری به پشتوانه مراجع تدوین‌کننده استانداردهای حسابداری، با هدف متعادل کردن خوش‌بینی مدیران، حمایت از حقوق ذی‌نفعان و ارائه منصفانه صورت‌های مالی، مفهوم محافظه‌کاری را به کار می‌برند [۱].

در چنین شرایطی مدیریت ریسک به منظور محافظت در برابر پیامدهای نامطلوب ناشی از ریسک و همچنین اطمینان از دسترسی به فواید پذیرش ریسک مفید است. در گذشته هر چند سرمایه‌گذاران با مفهوم ریسک آشنایی داشتند لیکن مدیریت ریسک را در قالب روش‌هایی برای کاهش ریسک از طریق کنترل کیفیت، آموزش اصول ایمنی، افزایش ضریب امنیتی، و بیمه اشخاص و اموال اعمال می‌کردند. امروزه؛ مدیریت ریسک لزوماً معادل کاهش ریسک می‌باشد به عبارت دیگر هدف از مدیریت ریسک، پرهیز از ریسک نیست بلکه ما در مدیریت ریسک به دنبال شکار فرصت‌ها می‌گردیم. مدیریت ریسک زمینه لازم را برای بودجه‌بندی ریسک، ارزیابی عملکرد مدیران پرتفوی و تعیین استراتژی‌های سرمایه‌گذاری تناسب با درجه ریسک سرمایه‌گذاران فراهم می‌آورد. منبع اطلاعاتی اکثریت فعالان بازار سرمایه، گزارش‌های مالی منتشره از جانب شرکت‌ها می‌باشد که به‌صورت دوره‌ای در اختیار عموم قرار می‌گیرد و مبنای تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل برای خرید و فروش و سرمایه‌گذاری در بازار سهام می‌باشد. با افزایش منابع در اختیار مدیریت، میزان افراد ذینفع و در ارتباط با شرکت نیز افزایش می‌یابد که پیامد چنین شرایطی بروز تضاد منافع است [۶] مدیر که در کانون این تضاد منافع قرار دارد، با ارائه اطلاعات مالی شرکت سعی می‌نماید تا آن را کاهش دهد. مدیران بالقوه انگیزه دارند که وضعیت شرکت را مطلوب جلوه دهند و به علت اختیارات مدیریت در ارائه گزارش‌های فرصت اعمال این رویه را به دست می‌آورند. بنابراین وجود مکانیزم‌های نظارتی و کنترلی برای حفظ منافع سهامداران ضروری است. در این میان اصول و رویه‌های حسابداری در جهت حفظ منافع فعالان بازار سرمایه و کنترل انگیزه‌های منفعت‌جویانه مدیران، اصل محدودکننده محافظه‌کاری را مطرح می‌کنند. تقاضا برای گزارشگری محافظه‌کارانه دال بر این ادعاست که محافظه‌کاری برای استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی شرکت سودمند است [۷]. نگاه خوش‌بینانه مدیران و مالکان نسبت به شرکت به احتمال زیاد در صورت تهای مالی منعکس می‌گردد. در نتیجه، بدبینی در حسابداری یک امر ضروری است تا این نگاه خوش‌بینانه خنثی شود. پیشرفت‌های اخیر فناوری و روند رو به رشد جهانی‌سازی و وجود تغییرات عمده در محیط و تصمیم‌گیری در شرایط عدم ثبات، باعث افزایش ریسک و عدم اطمینان در فرآیند تصمیم‌گیری مدیران در سازمان‌ها گردیده است که این خود باعث وجود پیچیدگی‌های زیادی در زمان حال شده است. نحوه برخورد مدیر با این تغییرات و عکس‌العمل‌ها و واکنش‌های وی نشان‌دهنده نحوه رفتار آنان است. میزان تمایل به ریسک‌پذیری و نحوه نگرش مدیران به ریسک، بیان‌کننده ویژگی خاص شخصیتی مدیران و تعیین‌کننده میزان رفتار ریسک‌پذیرانه یا ریسک‌گریزانه ایشان در فرآیند تصمیم‌گیری در مقام یک مدیر می‌باشد. یک سری از مدیران به هنگام تصمیم‌گیری از ریسک اجتناب کرده و به دنبال شرایط آرام و باثباتی بوده و دارای شخصیتی ریسک‌گریز می‌باشند، ولی عده دیگر، از ریسک استقبال کرده، به دنبال تغییرات بوده و دارای ویژگی شخصیتی ریسک‌پذیر می‌باشند [۸]. محافظه‌کاری در حسابداری معمولاً به‌عنوان یک انتخاب (توسط قانون‌گذاران، تدوین‌کنندگان استاندارد، و شرکت‌ها) از میان رویه‌های حسابداری تلقی می‌شود که به کم‌نمایی ارزش دارایی‌ها و سود منجر می‌شود [۹]. تحقیق حاضر به دنبال آن است که به بررسی رابطه محافظه‌کاری حسابداری و میزان ریسک‌گریزی مدیریتی در شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران بپردازد.

۲-۱- اهداف تحقیق

- بررسی و ارزیابی ارتباط بین ریسک گریزی مدیریت و محافظه کاری حسابداری شرکت‌ها
- بررسی و ارزیابی ارتباط بین بیش اعتمادی مدیریت و محافظه کاری حسابداری شرکت‌ها

۲-۲- سؤالات تحقیق

- آیا بین ریسک گریزی مدیریت و محافظه کاری حسابداری ارتباط معناداری وجود دارد؟
- آیا بین بیش اعتمادی و محافظه کاری حسابداری ارتباط معناداری وجود دارد؟

۲-۳- فرضیه های تحقیق

- بین ریسک گریزی مدیریت و محافظه کاری حسابداری ارتباط معناداری وجود دارد.
- بین بیش اعتمادی و محافظه کاری حسابداری ارتباط معناداری وجود دارد.

۲-۴- جامعه آماری مورد مطالعه

جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه شرکت های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۵ می باشند.

۳- پیشینه تحقیق**۳-۱- تحقیقات داخل کشور**

شمس الدینی و ستایش [۱۰] به بررسی تأثیر سازه های مؤثر بر سطوح محافظه کاری حسابداری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. به منظور محاسبه محافظه کاری از سه سطح محافظه کاری مبتنی بر ارقام تعهدی، ارقام تعهدی غیر عملیاتی و ارزش بازار سهام استفاده شد. فرضیه های پژوهش با استفاده از یک نمونه آماری متشکل از ۲۴۳ شرکت برای یک دوره ۹ ساله از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۹ مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج به دست آمده حاکی از برتری روش مبتنی از ارقام تعهدی غیر عملیاتی و برتری روش مبتنی از ارقام تعهدی غیر عملیاتی بر روش بازار بود.

مرادی [۱۱] تحقیقی با عنوان "رابطه فرهنگ سازمانی با ریسک پذیری مدیران در شرکتهای بیمه خصوصی (از نظر مدیران)" انجام دادند که در چکیده آن اینگونه آمده که تصمیم گیری در هر شرایطی مستلزم درک فرهنگ سازمانی و تعامل بالقوه آن با تصمیمات مدیریت می باشد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مدیران شرکتهای بیمه ای بر این باورند که بین فرهنگ سازمانی با ریسک پذیری مدیران در شرکتهای بیمه خصوصی یک رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

مشایخی و مطمئن [۱۲] تحقیقی با عنوان "ریسک سیستماتیک و محافظه کاری مشروط" انجام دادند که این مقاله به بررسی اثر سیستماتیک بر محافظه کاری حسابداری می پردازد. در این نوشتار استدلال می شود که در شرکت هایی با ریسک سیستماتیک بالاتر، مدیران انگیزه بیشتری دارند تا شناسایی اخبار بد را به امید اخبار آینده به تعویق بیندازند.

مشکی و فتاحی [۱۳] در پژوهشی به ارتباط بین محافظه کاری حسابداری و ریسک کاهش قیمت سهام با استفاده از داده های تاریخی ۱۱۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طول سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ پرداختند. نتایج پژوهش آن ها، حاکی از وجود رابطه منفی و معنادار بین ریسک کاهش قیمت سهام و محافظه کاری شرکت های مورد مطالعه می باشد.

فلاح شمس لیالستانی و همکاران [۱۴] در بررسی اثر تجربه بر ریسک پذیری، بیش اطمینانی و رفتار توده وار مدیران شرکت های سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تهران به این نتیجه اند که بین تجربه و ریسک پذیری مدیران رابطه معنی دار معکوس و بین تجربه و رفتار توده وار آنها رابطه معنی دار مستقیم وجود دارد.

لطفی و حاجی پور [۱۵] در پژوهشی با عنوان "تأثیر محافظه کاری بر خطای مدیریت در پیش بینی سود" دریافتند که بین محافظه کاری شرکتها و خطای پیش بینی سود آنها رابطه منفی وجود دارد.

۳-۲- تحقیقات خارج از کشور

ایکس لی^۱ [۱۶] در تحقیقی با عنوان اثر محافظه کاری حسابداری بر روی ریسک سرمایه در سطح بین‌المللی به این نتیجه رسید که کشوهایی با رویکرد حسابداری محافظه کارانه ریسک سرمایه به مراتب کمتر نسبت به بقیه کشورها دارند. کراوت^۲ [۱۷] نشان داد که محافظه کاری حسابداری، انگیزه مدیران را برای انجام سرمایه گذاریهای پر ریسک کاهش می دهد. او دریافت مدیرانی که محافظه کاری حسابداری بالاتری را اعمال می کنند، سرمایه گذاریهای پر ریسک کمتری را انجام می دهند.

تاوما [۱۸] تحقیق خود را در مورد شرکت هایی امریکایی بین سالهای ۱۹۸۷-۲۰۰۷ انجام داد که نتایج آن رابطه ای منفی را میان محافظه کاری با سرمایه گذاری شرکتی و وضعیت عملیاتی آتی برای شرکت هایی که از نظر مالی در محدودیت قراردادی هستند، نشان می دهد.

لی^۳ [۱۹] نقش محافظه کاری حسابداری در تصمیمات مالی شرکتها را مورد بررسی قرار داد. او نشان داد که شرکتهای با محافظه کاری حسابداری بالاتر، انعطاف پذیری کمتری را در مدیریت نقدینگی و تصمیمات مربوط به صدور سهام نشان می دهند. ماتانو^۴ [۲۰] به بررسی اثرات محافظه کاری حسابداری بر انگیزه های حسابداری توسط مدیران پرداخت. نتایج بررسی بیانگر رابطه منفی بین محافظه کاری و سرمایه گذاری شرکت و عملکرد عملیاتی آتی برای شرکت های بود که با محدودیت مالی مواجه بودند.

چی و همکاران^۴ [۲۱] رابطه بین محافظه کاری و نظام راهبری را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که شرکت های با نظام راهبری ضعیف تمایل دارند که بیشتر محافظه کار باشند. این نتایج مطابق با این دیدگاه است که محافظه کاری می تواند به عنوان یک مکانیزم موثر در نظام راهبری باشد.

پاتیلو و سادربام^۴ [۲۲] نیز تأثیر ریسک گریزی مدیران شرکت های تولیدی را بر عملکرد و میزان سودآوری شرکت های تولیدی مورد بررسی قرار دادند. در این تحقیق برای سنجش عملکرد شرکتها، از دو نسبت سود به فروش و سود به حقوق صاحبان سهام استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که بین میزان ریسک گریزی مدیران و سودآوری شرکتها رابطه منفی برقرار است.

۴- قلمرو تحقیق

۴-۱- قلمرو موضوعی

این تحقیق از لحاظ قلمرو موضوعی در حیطه مباحث حسابداری مالی و مدیریت مالی می باشد.

۴-۲- آمار توصیفی

خلاصه آمار توصیفی در پژوهش حاضر در جدول (۱) آمده است که شامل پارامترهای میانگین، میانه، حداکثر، حداقل و انحراف معیار می باشد. مقادیر به دست آمده برای پارامترهای میانگین، میانه، حداکثر، حداقل و انحراف معیار متغیرهای پژوهش نشان می دهد داده ها از همگنی مناسبی برخوردار می باشند. تعداد کل شرکت های نمونه ۱۴۴ شرکت در دوره زمانی ۹ ساله بین سال های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۵ می باشد که در مجموع تشکیل ۱۲۹۶ سال-شرکت را می دهند. نتایج به دست آمده در بخش آمار توصیفی به شرح ذیل می باشد:

¹ Xi Liy

² -Kravet

³ - Lee

⁴ - Chi Et Al.

جدول ۱- آماره های توصیفی متغیرهای کمی تحقیق

انحراف معیار	حداقل	حداکثر	میانه	میانگین	نماد	پارامتر/متغیر
0.144836	-0.658474	0.721747	-0.021532	-0.037914	CONSERVATISM	محافظه کاری حسابداری
2.567174	0.018158	8.829341	3.630494	3.521189	RISK	ریسک مدیران گریزی
0.499091	0.000000	1.000000	1.000000	0.533179	OC	بیش اعتماد مدیریت
0.499978	0.000000	1.000000	0.000000	0.485340	LIFE CYCLE	چرخه عمر
0.127539	-0.581976	0.846177	-0.005431	0.000518	ACC	اقلام تعهدی
0.769333	0.080317	5.248297	0.790832	1.000238	MTB	ارزش بازار به دفتری
0.180141	0.012733	0.996719	0.582229	0.566763	LEV	اهرم مالی
0.697672	4.356504	8.316723	5.987183	6.067714	SIZE	اندازه شرکت

نتایج به دست آمده در بخش آمار توصیفی نشان می دهد میزان محافظه کاری حسابداری شرکت ها منفی ۳ درصد به دست آمده که حداکثر آن ۷۲ درصد (مثبت) و حداقل آن ۶۵ درصد (منفی) می باشد. هم چنین، انحراف معیار بازده سهام که به عنوان شاخص ریسک گریزی مدیران در نظر گرفته شده، دارای میانگین ۳/۵ است که حداکثر آن ۸/۸ به دست آمد. علاوه بر این، در بین شرکت های نمونه در دوره پژوهش، بیش از ۵۳ درصد شرکت ها دارای بیش اعتمادی مدیریت می باشند. اما نتایج به دست آمده برای متغیرهای کنترلی نشان می دهد بیش از ۴۸ درصد شرکت های نمونه در دوره بررسی در مرحله بلوغ از چرخه عمر قرار دارند و اقلام تعهدی شرکت ها دارای میانگین (0.000518) نسبت به دارایی کل است که حداکثر آن ۸۴ درصد می باشد. هم چنین، مجموع ارزش بازار سهام و ارزش دفتری بدهی های شرکت ها یک برابر ارزش مجموع ارزش کل دارایی های دفتری آنها می باشد که این مقدار به بیش از ۵ برابر هم رسیده است. اهرم مالی نیز نشان می دهد شرکت ها بیش از ۵۶ درصد دارایی های خود را از طریق بدهی ها تامین مالی کرده اند و در نهایت، اندازه شرکت ها دارای میانگین ۶ می باشد که بزرگ ترین و کوچک ترین شرکت به ترتیب دارای اندازه های ۸ و ۴ می باشند.

۴-۳- آزمون مانایی

پیش از تخمین مدل های رگرسیونی پژوهش، لازم است مانایی (ایستایی) تمامی متغیرهای مورد استفاده در تخمین ها آزمون گردد. نامانایی (ناایستایی) متغیرها چه در سری زمانی و چه داده های تابلویی می تواند موجب استنباط های غلط آماری و در نتیجه رگرسیون کاذب شود. یک متغیر وقتی ماناست که میانگین، واریانس و ضریب خودهمبستگی آن در طول زمان ثابت باقی بماند. در آزمون ایستایی آنچه که اهمیت دارد قدرت آزمون های ریشه واحد است. برای بررسی ریشه واحد، از آزمون دیکی فولر تعمیم یافته استفاده و نتایج حاصل از آزمون ریشه واحد متغیرهای تحقیق در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲- آزمون ایستایی متغیرهای تحقیق

دیکی فولر تعمیم یافته (ADF)			
متغیر	نماد	آماره آزمون	سطح احتمال
محافظه کاری حسابداری	CONSERVATISM	-19.95098	□0.0000
ریسک گریزی مدیران	RISK	-7.015484	□0.0000
بیش اعتماد مدیریت	OC	-34.49817	□0.0000
چرخه عمر	LIFE CYCLE	-15.53676	□0.0000

□0.0000	-29.00300	ACC	اقلام تعهدی
□0.0000	-9.019757	MTB	ارزش بازار به دفتری
□0.0000	-13.14772	LEV	اهرم مالی
□0.0000	-9.234350	SIZE	اندازه شرکت

فرض صفر در آزمون های فوق، بیانگر نامانایی متغیرها است. لذا، چنانچه مقدار آماره محاسبه شده، بزرگ تر از مقدار مربوط به سطح اطمینان رایج باشد، فرض صفر مبتنی بر نامانایی رد می شود. با توجه به میزان سطح احتمال مندرج در جدول فوق، فرض صفر مبنی بر نامانای بودن متغیرهای پژوهش رد می شود. از این رو، تمامی متغیرهای مورد استفاده فاقد ریشه واحد بوده و ایستا (مانا) می باشند.

۵- بررسی مدل های رگرسیونی

۵-۱- مدل رگرسیونی اول

در این بخش، مدل رگرسیونی اول پژوهش مورد بررسی قرار گرفته اند. برای انتخاب بین داده های تابلویی و داده های تلفیقی از آماره آزمون لیمر استفاده شده است. با توجه به مقدار F گزارش شده در جدول (۳)، فرض صفر مبنی بر انتخاب روش داده های تلفیقی و اولویت آن نسبت به داده های تابلویی در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود. بنابراین، باید از روش داده های پانلی (تابلویی) استفاده کرد. هم چنین، سطح معناداری به دست آمده برای آزمون هاسمن پایین تر از ۵ درصد است که به این ترتیب، فرض مخالف رد شده و داده ها با استفاده از روش اثرات ثابت بررسی شده اند. به این ترتیب، برای بررسی مدل اول از روش داده های پانلی (اثرات ثابت) استفاده شده است:

جدول ۳- نتایج آزمون چاو (F لیمر) و هاسمن

آزمون	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری	نتیجه
چاو (F لیمر)	6.506518	(143,1146)	0.0000	پانلی (تابلویی)
هاسمن	68.10856	6	0.0000	اثرات ثابت

با توجه به نتایج آزمون چاو (F لیمر)، مدل رگرسیونی پژوهش با استفاده از روش داده های پانلی (اثرات ثابت) برآورد گردید و نتایج آن در جدول (۴) منعکس شده است. یادآوری این نکته ضروری است که پیش فرض های رگرسیون شامل ناهمسانی واریانس توزیع جزء خطا نیز بررسی شد و نتیجه این آزمون ها نشان داد مشکل خاصی برای اجرای مدل های مورد نظر جهت آزمون فرضیه تحقیق وجود ندارد. نتایج برآورد آماره دوربین واتسون در جهت تایید استقلال اجزای خطا نشان از برآورد این آماره بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد. از آن جا که این مقدار نزدیک به مقدار تجربی ۲ قرار دارد می توان فرض استقلال اجزای خطا را پذیرفت. مقادیر شاخص VIF که در جهت سنجش عدم همخطی میان متغیرهای مستقل تحقیق محاسبه می شود، کوچک تر از مقدار بحرانی ۱۰ به دست آمده اند که نشان از عدم وجود همخطی شدید میان متغیرهای مستقل تحقیق دارد و از این رو می توان پذیرفت که دقت ضرایب تاثیر متغیرهای مستقل در مدل تحقیق، تحت تاثیر روابط درونی متغیرهای مستقل قرار نگرفته است. نتایج به دست آمده برای سطح معناداری آزمون بروش-پاگان که جهت بررسی عدم وجود ناهمسانی واریانس در بین اجزای خطا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است، بالاتر از ۵ می باشد که بیانگر عدم رد فرضیه مخالف مبنی بر همسانی واریانس در بین اجزای خطای مدل می باشد. از این رو می توان پذیرفت که مفروضات اولیه رگرسیون برقرار بوده و نتایج مدل در تعیین اثرات قابل استناد است. در نهایت، بر اساس شاخص های نیکویی برازش مدل مشاهده می شود که سطح معناداری آماره F تحلیل واریانس کمتر از خطای نوع اول ۰/۰۵ به دست آمده و نشان از معناداری مدل رگرسیونی مورد تخمین دارد. هم چنین، ضریب تعیین اصلاح شده مدل نیز نشان می دهد بیش از ۸۰ درصد از تغییرات موجود در محافظه کاری حسابداری شرکت های نمونه پژوهش در دوره بررسی توسط متغیرهای مستقل و کنترلی این مدل ها تبیین می گردد.

جدول ۴- نتایج آماری آزمون مدل رگرسیونی

$LEV_{i,t} + \beta_5 MTB_{i,t} + \beta_6 ACC_{i,t} + \beta_7 LIFE_CYCLE_{i,t} + \beta_8 CONSERVATISM_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 RISK_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
متغیر	ضریب	آماره تی	معناداری	هم خطی
C	0.035538	4.518454	0.0000	-
RISK	0.001581	4.945832	0.0000	1.045878
LIFE CYCLE	-0.018551	-11.26207	0.0000	1.052926
ACC	-0.957990	-145.1677	0.0000	1.099629
MTB	-0.003878	-3.176744	0.0015	1.368906
LEV	-0.111438	-21.39675	0.0000	1.366384
SIZE	-0.000409	-0.346719	0.7288	1.053079
ضریب تعیین تعدیل شده	0.801564	دوربین واتسون	1.910517	
آماره F	36.10767	معناداری	0.000000	
بروش-پاگان	9.877564	معناداری	0.1299	

همان گونه که در جدول (۵) مشاهده می شود، با توجه به سطح معناداری به دست آمده برای متغیر مستقل ریسک گریزی شرکت (*RISK*) که دارای مقداری پایین تر از خطای ۵ درصد است، می توان پذیرفت که این متغیر دارای رابطه معناداری با محافظه کاری حسابداری شرکت ها می باشد. بیشتر اینکه ضریب به دست آمده برای متغیر ریسک گریزی شرکت های بورسی مثبت است که نشان می دهد ریسک گریزی مدیریت دارای رابطه مستقیمی با میزان محافظه کاری حسابداری شرکت ها می باشد (تایید فرضیه اول).

نتایج به دست آمده برای متغیرهای کنترلی نیز نشان می دهد بین چرخه عمر شرکت، اقلام تعهدی، نسبت ارزش بازار به دفتری و اهرم مالی با میزان محافظه کاری حسابداری شرکت ها رابطه منفی و معناداری وجود دارد و این در حالی است که رابطه ای بین اندازه شرکت و میزان محافظه کاری حسابداری شرکت ها مشاهده نشد [۲۳].

۵-۲- مدل رگرسیونی دوم

در این بخش، مدل رگرسیونی دوم پژوهش مورد بررسی قرار گرفته اند. برای انتخاب بین روش داده های تابلویی و داده های تلفیقی از آماره آزمون لیمر استفاده شده است. با توجه به مقدار *F* گزارش شده در جدول (۵)، فرض صفر مبنی بر انتخاب روش داده های تلفیقی و اولویت آن نسبت به داده های تابلویی در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود. بنابراین، باید از روش داده های پانلی (تابلویی) استفاده کرد. هم چنین، سطح معناداری به دست آمده برای آزمون هاسمن پایین تر از ۵ درصد است که به این ترتیب، فرض مخالف رد شده و داده ها با استفاده از روش اثرات ثابت بررسی شده اند. به این ترتیب، برای بررسی مدل دوم از روش داده های پانلی (اثرات ثابت) استفاده شده است:

جدول ۵- نتایج آزمون چاو (F لیمر) و هاسمن

آزمون	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری	نتیجه
چاو (F لیمر)	6.523406	(143,1146)	0.0000	پانلی (تابلویی)
هاسمن	77.66675	6	0.0000	اثرات ثابت

با توجه به نتایج آزمون چاو (*F* لیمر)، مدل رگرسیونی پژوهش با استفاده از روش داده های پانلی (اثرات ثابت) برآورد گردید و نتایج آن در جدول (۶) منعکس شده است. یادآوری این نکته ضروری است که پیش فرض های رگرسیون شامل ناهمسانی واریانس توزیع جزء خطا نیز بررسی شد و نتیجه این آزمون ها نشان داد مشکل خاصی برای اجرای مدل های مورد نظر جهت

آزمون فرضیه تحقیق وجود ندارد. نتایج برآورد آماره دوربین واتسون در جهت تایید استقلال اجزای خطا نشان از برآورد این آماره بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد. از آن جا که این مقدار نزدیک به مقدار تجربی ۲ قرار دارد می توان فرض استقلال اجزای خطا را پذیرفت. مقادیر شاخص VIF که در جهت سنجش عدم همخطی میان متغیرهای مستقل تحقیق محاسبه می شود، کوچک تر از مقدار بحرانی ۱۰ به دست آمده اند که نشان از عدم وجود همخطی شدید میان متغیرهای مستقل تحقیق دارد و از این رو می توان پذیرفت که دقت ضرایب تاثیر متغیرهای مستقل در مدل تحقیق، تحت تاثیر روابط درونی متغیرهای مستقل قرار نگرفته است. نتایج به دست آمده برای سطح معناداری آزمون بروش-پاگان که جهت بررسی عدم وجود ناهمسانی واریانس در بین اجزای خطا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است، بالاتر از ۵ می باشد که بیانگر عدم رد فرضیه مخالف مبنی بر همسانی واریانس در بین اجزای خطای مدل می باشد. از این رو می توان پذیرفت که مفروضات اولیه رگرسیون برقرار بوده و نتایج مدل در تعیین اثرات قابل استناد است. در نهایت، بر اساس شاخص های نیکویی برازش مدل مشاهده می شود که سطح معناداری آماره F تحلیل واریانس کمتر از خطای نوع اول ۰/۰۵ به دست آمده و نشان از معناداری مدل رگرسیونی مورد تخمین دارد. هم چنین، ضریب تعیین اصلاح شده مدل نیز نشان می دهد بیش از ۸۰ درصد از تغییرات موجود در محافظه کاری حسابداری شرکت های نمونه پژوهش در دوره بررسی توسط متغیرهای مستقل و کنترلی این مدل ها تبیین می گردد.

جدول ۶- نتایج آماری آزمون مدل رگرسیونی

$MTBi,t + \alpha ACCi,t + \beta_3 LIFE_CYCLEi,t + \beta_2 CONSERVATISMi,t = \beta_0 + \beta_1 OCi,t + \beta_4 SIZEi,t + \varepsilon_{i,t} + \beta_5 LEVi,t + \beta_5 \beta$				
متغیر	ضریب	آماره تی	معناداری	هم خطی
C	0.036112	4.567073	0.0000	-
OC	-0.005066	-3.052043	0.0023	1.063934
LIFE CYCLE	-0.017933	-10.89258	0.0000	1.050228
ACC	-0.962022	-142.8602	0.0000	1.143347
MTB	-0.003086	-2.534560	0.0113	1.359912
LEV	-0.108012	-20.67771	0.0000	1.372481
SIZE	0.000359	0.307861	0.7582	1.027922
ضریب تعیین تعدیل شده	0.801505	دوربین واتسون	1.905955	
آماره F	36.09466	معناداری	0.000000	
بروش-پاگان	2.455008	معناداری	0.8735	

➤ همان گونه که در جدول (۵) مشاهده می شود، با توجه به سطح معناداری به دست آمده برای متغیر مستقل بیش اعتمادی مدیران شرکت (OC) که دارای مقداری پایین تر از خطای ۵ درصد است، می توان پذیرفت که این متغیر دارای رابطه معناداری با محافظه کاری حسابداری شرکت ها می باشد. بیشتر اینکه ضریب به دست آمده برای متغیر بیش اعتمادی مدیران شرکت های بورسی منفی است که نشان می دهد بیش اعتمادی مدیران شرکت دارای رابطه معکوسی با میزان محافظه کاری حسابداری آنها می باشد (تایید فرضیه دوم).

➤ نتایج به دست آمده برای متغیرهای کنترلی نیز نشان می دهد بین چرخه عمر شرکت، اقلام تعهدی، نسبت ارزش بازار به دفتری و اهرم مالی با میزان محافظه کاری حسابداری شرکت ها رابطه منفی و معناداری وجود دارد و این در حالی است که رابطه ای بین اندازه شرکت و میزان محافظه کاری حسابداری شرکت ها مشاهده نشد.

۶- پیشنهاد پژوهش

با توجه به اهمیت و جایگاه محافظه کاری حسابداری در بین مفاهیم و اصطلاحات مالی، در پژوهش حاضر به بررسی ارتباط بین ریسک گریزی مدیریت و محافظه کاری حسابداری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شده است. برای این منظور به اندازه گیری بیش اعتمادی مدیران شرکت ها پرداخته شد و برای ریسک گریزی مدیریت از انحراف معیار بازده روزانه سهام بهره گرفته شد. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده ها در گروه پژوهش های توصیفی، پس رویدادی قرار دارد که برای بررسی فرضیه ها از الگوهای رگرسیونی چندمتغیره با استفاده از نرم افزار *Eviews8* بهره گرفته شد. جامعه آماری پژوهش نیز شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۹ ساله بین سال های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۵ می باشد که با استفاده از شروط غربالگری، در نهایت تعداد ۱۴۴ شرکت و در مجموع ۱۲۹۶ سال شرکت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر نشان می دهد بین ریسک گریزی مدیریت و محافظه کاری حسابداری شرکت ها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و این در حالی است که رابطه بین بیش اعتمادی و میزان محافظه کاری حسابداری شرکت ها مثبت و معنادار به دست آمد. خلاصه یافته های پژوهش در جدول (۷) آمده است:

جدول ۷- نتایج فرضیه های پژوهش

نتیجه	شرح فرضیه	فرضیه
تایید	بین ریسک گریزی مدیریت و محافظه کاری حسابداری ارتباط معناداری وجود دارد.	اول
تایید	بین بیش اعتمادی و محافظه کاری حسابداری ارتباط معناداری وجود دارد.	دوم

✓ فرضیه اول: بین ریسک گریزی مدیریت و محافظه کاری حسابداری ارتباط معناداری وجود دارد.

در فرضیه اول پژوهش به بررسی رابطه بین ریسک گریزی مدیریت و میزان محافظه کاری حسابداری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شد که نتایج به دست آمده برای فرضیه اول پژوهش نشان می دهد بین ریسک گریزی مدیریت و میزان محافظه کاری حسابداری شرکت ها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش ریسک گریزی مدیران، میزان محافظه کاری حسابداری آنها نیز افزایش پیدا می کند. در این ارتباط، بایستی اشاره شود که برای اندازه گیری متغیر ریسک گریزی از انحراف معیار بازده روزانه شرکت طی سال استفاده شده است. بنابراین، انتظار می رود زمانی که نوسانات بازده روزانه سهام شرکت ها افزایش پیدا می کند، مدیران رفتارهای محافظه کارانه تری از خود نشان می دهند. این موضوع نشان می دهد که مدیران شرکت ها از نوسانات بازده سهام به عنوان شاخصی برای تصمیم گیری و ارایه گزارش های مالی بهره می گیرند. زمانی که نوسانات بازده سهام شرکتی بالا باشد، از نظر مدیران و حتی فعالان بازار سرمایه، این موضوع نشان از مشکلات موجود در شرکت ها می باشد و می تواند نشانه های منفی برای شرکت به حساب آید. بنابراین، مدیران شرکت ها تلاش می کنند تا با شناسایی اخبار بد و به تاخیر انداختن اخبار خوب، فعالیت های گزارشگری مالی را تحت تاثیر قرار دهند. این یافته ها مطابق با نتایج پژوهش مشایخی و مطمئن (۱۳۹۲) می باشد.

✓ فرضیه دوم: بین بیش اعتمادی و محافظه کاری حسابداری ارتباط معناداری وجود دارد.

در فرضیه دوم پژوهش به بررسی رابطه بین بیش اعتمادی مدیران و محافظه کاری حسابداری شرکت ها پرداخته شد که نتایج به دست آمده برای فرضیه دوم نشان می دهد زمانی که بیش اعتمادی مدیران افزایش پیدا می کند، احتمالاً میزان محافظه کاری حسابداری آنها کاهش پیدا می کند و این به معنای تایید رابطه منفی و معنادار بین این دو متغیر می باشد. در این ارتباط با نتیجه به دست آمده بایستی اشاره شود که مدیرانی که دارای بیش اطمینانی هستند، دارایی ها را بیش ارزش گذاری کرده و از سوی دیگر، بدهی ها را کم ارزش گذاری می کنند. برای نمونه مدیری با بیش اطمینانی بالا، احتمال وصول حساب های دریافتی را بیشتر و ذخیره برای مطالبات مشکوک الوصول را کمتر برآورد کرده و بدین ترتیب، خالص حساب های دریافتی را بیشتر برآورد می کند. به طور مشابه، مدیران دارای بیش اطمینانی تمایل به بیش برآورد ارزش اسقاط یا عمر مفید دارایی های بلندمدت داشته

و بنابراین ارزش دارایی‌ها را بیش برآورد می‌کنند. چنین برآوردهایی در نهایت می‌تواند منجر به گزارشگری با محافظه کاری حسابداری پایین تر شود. به هر ترتیب، مدیران بیش اطمینان بازده های آینده سرمایه گذاری های شرکت را بیش برآورد می‌کنند، لذا انتظار می‌رود این مدیران شناسایی زیان را به تاخیر انداخته و تمایل کمتری به استفاده از رویه های حسابداری محافظه کارانه داشته باشند. بنابراین، می‌توان گفت که ارتباط بین بیش اطمینان مدیران و میزان محافظه کاری حسابداری شرکت‌ها رابطه منفی و معناداری وجود دارد. در همین ارتباط، کراوت (۲۰۱۵) نتایج مشابهی را گزارش کردند.

۷- فهرست مراجع

1. Alarm, D. F., & Irem, P. (2010). Project risk management guidelines: managing risk in large projects and complex procurements (p. 400). Chichester: Wiley.
۲. عطاطلب، فاطمه؛ خدام، شیمایا (۱۳۹۰). بررسی مدیریت ریسک بنگاه‌ها. فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابرسی. دوره ۱۵، شماره ۳، شماره ۱۹۰ تا ۲۰۰ (۶ صفحه - از ۸۰ تا ۸۵).
3. Sanchez, K.W., Matsunaga, S. and Morse, D. (2009). "The Impact of Conservatism on Management Earnings Forecasts". Journal of Accounting And Economics, 47 (3): 192-207.
۴. مرادزاده فرد مهدی، بنی مهد بهمن و ولیخانی محمدجعفر (۱۳۹۰). محافظه کاری حسابداری و پاداش مدیریت. نشریه: حسابداری مدیریت. شماره: پاییز ۱۳۹۰، دوره ۷، شماره ۲۲؛ صفحه ۲۱ تا صفحه ۳۵.
۵. کردستانی و امیر بیگی، ۱۳۸۷ کردستانی، غلامرضا؛ امیر بیگی لنگرودی، حبیب (۱۳۸۷). محافظه کاری در گزارشگری مالی: بررسی رابطه عدم تقارن زمانی سود و MTB به عنوان دو معیار ارزیابی محافظه کاری. فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابرسی. دوره ۱۵، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۷.
6. Gensin, R., & MacLing, K. L. (1996). Conflict of interest and the credibility of underwriter analyst recommendations. The Review of Financial Studies, 12(4), 653-686.
7. Givoly, D., and C.K. Hayn. (2007). The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: Has financial reporting become more conservative? Journal of Accounting and Economics 29: 287-320.
۸. مظلومی و همکاران، ۱۳۸۶ مظلومی، نادر؛ لطیفی، فریبا؛ آسیایی، هیوا (۱۳۸۶). بررسی رابطه ریسک پذیری مدیران با عملکرد سازمان‌ها در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.
9. Francisco Larmandi, E. S. (2017). The pricing of equity-linked life insurance policies with an asset value guarantee. Journal of Financial Economics, 3(3), 195-213.
۱۰. شمس الدینی و ستایش ۱۳۹۴ شمس الدینی، کاظم؛ ستایش، محمدحسین (۱۳۹۴). بررسی تأثیر سازه‌های مؤثر بر سطوح محافظه کاری حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری. دوره ۴. صص ۱۰۹-۱۲۷.
۱۱. مرادی ۱۳۹۳ مرادی، مجید، (۱۳۹۳). رابطه فرهنگ سازمانی با ریسک پذیری مدیران در شرکتهای بیمه خصوصی، کنفرانس بین المللی توسعه و تعالی کسب و کار، تهران، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا.
۱۲. مشایخی و مطمئن ۱۳۹۲ مشایخی، بیتا؛ مطمئن، محسن (۱۳۹۲). ریسک سیستماتیک و محافظه کاری مشروط. کنفرانس بین المللی توسعه و تعالی کسب و کار، تهران، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا.
۱۳. مشکئی و فتاحی ۱۳۹۰ مهدی، مشکئی؛ فتاحی، رضا (۱۳۹۰). تأثیر محافظه کاری حسابداری بر ریسک کاهش قیمت سهام. بورس اوراق بهادار زمستان ۱۳۹۰ شماره ۱۶.
۱۴. فلاح شمس لیلستانی و همکاران ۱۳۸۹ فلاح شمس لیلستانی میرفیض، قالیباف اصل، حسن، سرابی نوبخت سمیرا (۱۳۸۹). بررسی اثر تجربه بر ریسک پذیری، بیش اطمینانی و رفتار توده وار مدیران شرکت های سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تهران. بورس اوراق بهادار: دوره ۳، شماره ۱۲، از صفحه ۲۵ تا صفحه ۴۱.
۱۵. لطفی و حاجی پور ۱۳۸۹ لطفی، احمد، حاجی پور، میثم (۱۳۸۹). تأثیر محافظه کاری بر خطای مدیریت در پیش بینی سود. نشریه: حسابدار: ۱۳۷۸، دوره -، شماره ۱۳۵؛ ۱۶-۲۸.

16. XiLiy X., & Urcan, O. (2016). In a study on the effect of accounting conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 29(4), 1249-12.
17. Kravet, T. and Shevlin, T. (2015) "Accounting restatements and information risk". *Review of Accounting Studies* 15(2).
18. Taoma, G. W. (2014). Accounting conservatism: A review of the literature. *Journal of Accounting Literature*, 34, 17-38.
19. Li, D. (2010). Does auditor tenure affect accounting conservatism? Further evidence. *Journal of Accounting and Public Policy*, 29(3), 226-241.
20. Matano T. (2010). Investigating the Effects of Accounting Conservatism on Managers' Accounting Motivations. *Journal of Business Finance & Accounting*, 37(78), 815-840.
21. Chi, K., Lim, C. Y., & Lobo, G. J. (2009). The relationship between conservatism and the governing system. *The Accounting Review*, 89(3), 1115-1149.
22. Patilo, J. & Sadrabham, B. G., (2000). The Impact of Risk-averse Manufacturing Company Managers on the Performance and Profitability of Manufacturing Companies. *Journal of Accounting and Economics*, 61(1), 221-238.
۲۳. هوشمندنیا، علی، نظری، علی، آذین مهر، شکوفه، تقی پور، محمد. (۱۳۹۷). ارتباط بین بیش اعتمادی مدیریت و محافظه کاری حسابداری. *مجله تخصصی حسابداری*. دی ماه.